

Türkiye Doğası

Bülent Gözcelioğlu

Firavunfareleri ve Yerköpekleri

Ülkemiz, jeolojik dönemler boyunca birçok iklimsel ve jeolojik (buzul dönemleri, depremler vb.) olaylardan geçti. Bu olaylar sırasında birçok canlı türü Anadolu'yu barınak olarak kullandı. Daha sonra canlıların bir kısmı tekrar yurtlarına dönerken, bir kısmı da Anadolu'ya yerleşerek yaşamaya devam etti. Bu olaylar ve ülkemizin coğrafi yapısı bugün birçok canlı türünün Anadolu'da yaşamasının nedenleri. Böyle bir ortamda bize düşense, üzerinde yaşadığımız topraklardaki bu biyolojik zenginliği koruyarak türlerin soylarının devamını sağlamak. Bunu sağlayamazsak, bir süre sonra türlerin yaşadığı bir ortamda insan da yaşayamaz duruma gelecek. Bunun için de öncelikle türlerin tanınması ve doğadaki rollerinin bilinmesi gerekli.

Ülkemizde yaşayan hayvanlar, tüm doğal ekosistemlerde olduğu gibi, otçullar etçiller

ve hepçiller olarak ayrılır. Dengeli bir ekosistemde de etçiller oranı yaklaşık %20 olarak kabul edilir. Bir ekosistemde etçillerin varlığı o ekosistemde işlerin yolunda gittiğini gösterir. Çünkü, etçillerin avlayabilecekleri otçullar (kemirici vs), otçullar için de yeterli bitki örtüsü var demektir. Etçiller doğada zayıf, hasta ve genetik bakımdan daha zayıf bireyleri avlarlar. Bu sayede daha iyi bireyler üreyerek, doğal populasyonların daha sağlıklı olmasına katkıda bulunurlar. Bazı ülkelerde etçil hayvanlar hayvanat bahçeleri ve milli parklar gibi yerlerde üretilip, yabani yaşama göre büyütüldükten sonra tekrar doğaya bırakılıyor. Ancak, bugün etçillerin yaşamını tehdit eden birçok etken var. En büyüğü, tarımsal amaçlı kullanılan zehirli ilaçlar. Kemirici gibi küçük otçulların bu ilaçlarla etkileşmeleri, bunları avlayan etçilleri de dolaylı olarak etkiler.

Bu sayımızda çok az bilinen ve soyları tehlikede olan iki tane etçil hayvanı tanıtacağız. Bunlardan bir tanesi "firavunfareesi" olarak bilinen "*Herpestes ichneumon*", diğeri de "yerköpeği" ya da "kutuptilkisi" olarak bilinen "*Vormela peregusna*".

Firavunfareleri

En ilgi çekici özelliği zehirli yılanları avlaması olan firavunfareesi, 50 - 60 cm boylarında, uzun tüylü kuyruklu, grimsi kürke sahip, kunduzla benzeyen bir hayvan. Bunun yanında, oldukça hareketli ve çevik olup yılanların dışında sincaplar, diğer kemiriciler, kertenkeler, kuşlar ve bunların yumurtalarını yer. Yumurtaları arka ayaklarının arkasına alarak bir kayaya doğru itip kırarlar. Az da olsa meyve de

yer. Yılan zehrine karşı bağışıklığı olduğundan, zehirli yılanları da kolayca avlar. Hareket ederken kuyruğu yerde sürünür. Bundan dolayı "kuyruksüren" olarak da adlandırılır. Çalılık ve taşlık yerlerde, ekili tarlalarda, bataklık ve akarsu kenarlarında yaşar. Yuvasını toprak altına kendi kazdığı inlere kurar. En fazla 20 yıl yaşar. Batıda, Muğla ve Aydın, doğuda da Çukurova'dan Urfa'ya kadar olan yerlerde yayılış gösterir.

Yerköpekleri (Kutuptilkileri)

Alacasansar ya da benekli kokarca olarak da bilinen yerköpekleri, 30-40 cm boylarında, fırça biçimli uzun bir kuyruğu olan ve sırt kısmında sarı, beyaz benekleri ve şeritleri olan bir hayvan. Bahçeler, yarı kurak yerler, su kenarları gibi yerlerde yaşarlar. Küçük kovuklarda yuvalanırlar. Küçük kemiriciler, kurbağalar, kertenkeler gibi hayvanlarla beslenirler. Kurbağaların bellerini kırarak yuvalarına götürürler ve uzun süre canlı kalmasını sağlarlar. Herhangi bir tehlike anında kuyruklarını sırtlarına doğru bükerek, dişlerini gösterirler, kuyruklarından çok pis bir koku salgırlar ve çığlığa benzer sesler çıkarırlar. Ağaçlara da tırmanabilen yerköpekleri iki ayakları üzerine de dikilebilirler. En fazla 9 yıl kadar yaşarlar. Trakya ve Kuzey Anadolu'da yayılış gösterirler. Kürkleri değerli olduğundan ve kümes hayvanlarına zarar verdiğinden çok avlanırlar. Bundan dolayı da soylarının tükenme tehlikesi vardır.

Kaynak:
Macdonald D., Barrett P., Field Guide Mammals Britain and Europe
Collins 1993